



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

16 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Paweł Grzegorzczak

Protokolant Agnieszka Kuca

po rozpoznaniu na rozprawie 16 czerwca 2023 r. w Warszawie,

skargi kasacyjnej L.J.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z 7 listopada 2019 r., I ACa 120/19,

w sprawie z powództwa L.J.

przeciwko M.R., A.R., K.M., P.M., B.M., J.G., R.G., S.S. i B.S.

o ochronę dóbr osobistych,

**uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód L.J. wniósł o zobowiązanie M.R., A.R., K.M., P.M., B.M., J.G., R.G., S.S. i B.S. do: (1) zaniechania dalszych działań naruszających jego dobra osobiste, w szczególności polegających na rozpowszechnianiu informacji o rzekomym wykorzystywaniu prywatnych znajomości w celu uzyskania pozytywnych dla jego

przedsiębiorstwa rozstrzygnięć oraz o rzekomym prowadzeniu działalności gospodarczej w sposób sprzeczny z prawem, (2) sporządzenia w terminie siedmiu dni od daty uprawomocnienia się wyroku pisma, na kartce formatu A4, zawierającego oświadczenie o treści: „Z uwagi na posłużenie się przez nas nieprawdziwymi informacjami dotyczącymi Pana L.J., a także z uwagi na naruszenie przez nas dóbr osobistych w/w osoby poprzez liczne jego zniesławienia i znieważenia, przepraszamy Pana L.J. za treść naszych pism oraz skarg i oświadczamy, że odżegnujemy się od stawianych tam wobec niego zarzutów”, napisanego pismem komputerowym (rozmiarem czcionki nie mniejszym niż 13, z zastosowaniem interlinii o szerokości 12 punktów, czcionką koloru czarnego kroju Yerdena na białym tle), podpisanego pełnym imieniem i nazwiskiem każdego z pozwanych oraz (3) przesłania tego pisma za pośrednictwem Poczty Polskiej S.A. - listem poleconym - na swój koszt do: L.J., Rady Miasta Z., Prezydenta Miasta Z., Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministra Sprawiedliwości, Prokuratora [...] w Z. oraz Wojewody [...], (4) złożenia wspólnego publicznego oświadczenia poprzez opublikowanie na swój koszt w terminie 7 dni od uprawomocnienia się orzeczenia w wydaniu drukowanym dziennika Gazety [...], poniedziałkowym albo piątkowym, na stronie ogłoszeniowej informacji o treści „M.R., A.R., K.M., P.M., B.M., J.G., R.G., S.S. oraz B.S., przepraszają Pana L.J., za naruszenie jego dóbr osobistych w ten sposób, że dopuścili się rozpowszechniania wprowadzających w błąd, nieprawdziwych informacji na temat jego powiązań rodzinnych oraz towarzyskich z pracownikami Urzędu Miasta w Z., a także wykonywania działalności gospodarczej w sposób sprzeczny z prawem. Powyższe oświadczenie publikuje się w wyniku przegranego procesu sądowego. M.R., A.R., K.M., P.M., B.M., J.G., R.G., S.S. oraz B.S.”, a także (5) – na wypadek niewykonania przez pozwanych nakazu złożenia publicznego oświadczenia w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się orzeczenia – upoważnienie powoda do opublikowania ogłoszeń na koszt pozwanych.

Pozwani M.R., A.R., K.M., P.M., B.M., J.G., R.G., S.S. i B.S. wniesli o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 3 października 2018 r. Sąd Okręgowy w [...] zobowiązał pozwanych, aby w terminie 7 dni od uprawomocnienia się wyroku sporządzili pismo na kartce w formacie A4 zawierające oświadczenie o treści: „Z uwagi na posłużenie

się przez nas nieprawdziwymi informacjami dotyczącymi Pana L.J. a także z uwagi na naruszenie przez nas dóbr osobistych w/w osoby poprzez liczne jego zniesławienia i znieważenia, przepraszamy Pana L.J. za treść naszych pism oraz skarg i oświadczamy, że odżegnujemy się od stawianych tam wobec niego zarzutów”, napisane pismem komputerowym (rozmiarem czcionki nie mniejszym niż 13, z zastosowaniem interlinii o szerokości 12 punktów) oraz podpisami pełnym imieniem i nazwiskiem każdego z pozwanych; przy czym zobowiązał każdego z pozwanych, aby przesłał to pismo za pośrednictwem Poczty Polskiej S.A., listem poleconym, na swój koszt do: L.J., Rady Miasta Z. i Prezydenta Miasta Z.; w pozostałym zakresie powództwo oddalił oraz koszty procesu między stronami wzajemnie zniósł.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód prowadzi działalność gospodarczą w formie spółki jawnej [...] sp. j., która zajmuje się budową obiektów o przeznaczeniu mieszkaniowym i usługowo-handlowym.

W połowie 2014 r. Uniwersytet [...] ogłosił przetarg nieograniczony (licytację ustną) na sprzedaż nieruchomości gruntowej przy ul. [...] w Z., obejmującej działki nr [...] i [...] obręb [...], z ceną wywoławczą w kwocie 5.000.000 zł. Spółka [...] kupiła tę nieruchomość na II przetargu za 5.100.000 zł. Już w 2003 r. dla sprzedanej na przetargu nieruchomości został przygotowany projekt zagospodarowania przestrzennego, przewidujący powstanie w tym miejscu budynku wielokondygnacyjnego o przeznaczeniu mieszkaniowym (ówczesny dom asystenta/studenta). W kolejnych latach w wyniku działań przedstawicieli Uniwersytetu [...] te zamierzenia planistyczne zostały potwierdzone w studium zagospodarowania przestrzennego miasta Z., przyjętym uchwałą Rady Miasta (teren dominacji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej). Decyzją Prezydenta Miasta Z. o warunkach zabudowy z 9 września 2014 r., wydaną na wniosek rektora Uniwersytetu [...], nieruchomość sprzedana na przetargu została przeznaczona pod budowę zespołu budynków mieszkaniowych wielorodzinnych z przynależnym zagospodarowaniem terenu. Uprawnienia z tej decyzji decyzją Prezydenta Miasta Z. z 29 września 2014 r. zostały przeniesione na spółkę [...].

24 marca 2015 r. reprezentowana przez powoda spółka [...] zawarła porozumienie z Zakładem [...] w Z. o przyłączenie sieci i urządzeń kanalizacyjnych

na nieruchomości kupionej na przetargu w oparciu o wybudowany już system kanalizacji sanitarnej i deszczowej.

22 sierpnia 2016 r. powód wystąpił do Prezydenta Miasta Z. z wnioskiem o wydanie decyzji o zatwierdzeniu projektu budowlanego i udzieleniu pozwolenia na budowę obiektu na działkach nr [...] i [...] obręb [...], przy ul. [...] w Z. Pozwani są właścicielami zabudowanych działek sąsiadujących z nieruchomością kupioną przez spółkę [...].

26 września 2016 r. B.M., po zapoznaniu się z dokumentacją złożoną przez powoda w sprawie o pozwolenie na budowę, skierowała do Prezydenta Miasta Z. pismo z informacją, że w przedłożonych przez powoda dokumentach nie ma analizy funkcji oraz cech zabudowy zagospodarowania terenu w zakresie oddziaływania planowanego obiektu, co może mieć istotny wpływ na ograniczenia w zagospodarowaniu terenu w związku z powstającym budynkiem. Zwróciła się o spowodowanie usunięcia przez inwestora wytkniętych przez nią braków wniosku, a po ich uzupełnieniu zastrzegła sobie prawo do składania dalszych wniosków dowodowych w toczącym się postępowaniu.

W piśmie z 17 października 2016 r. adresowanym do Prezydenta Miasta Z. pozwani wnieśli o wyłączenie J.M. od rozpoznawania i nadzorowania sprawy z wniosku powoda reprezentującego spółkę [...], z uwagi na pozostawanie tej pracownicy z powodem w relacjach budzących wątpliwości co do bezstronności przy wydaniu decyzji.

20 października 2016 r. pozwani złożyli do Prokuratury [...] w Z. wniosek o przystąpienie prokuratora do postępowania administracyjnego w sprawie o pozwolenie na budowę. 26 października 2016 r. tożsamej treści pismo pozwani przesłali do Ministra Sprawiedliwości, a pismem z 15 lutego 2017 r. uzupełnili poprzednio złożony wniosek prosząc o nadzór wizytacyjny nad postępowaniem prowadzonym przez Prezydenta Miasta Z.

28 października 2016 r. Prezydent Miasta Z. wydał decyzję o zatwierdzeniu projektu budowlanego i udzieleniu spółce [...] pozwolenia na budowę budynku mieszkalnego wielorodzinnego z przynależnym zagospodarowaniem terenu - I etap przy ul. [...] w Z. Powód zakwestionował uznanie pozwanych za strony wszczętego

przez niego postępowania o pozwolenie na budowę, a pozwani w swoim odwołaniu zarzucali niezgodność decyzji z prawem budowlanym. Na skutek ich odwołania decyzja została uchylona, a sprawa przekazana do ponownego rozpoznania.

7 listopada 2016 r. pozwani skierowali do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji skargę z prośbą o wizytację prawidłowości działań podejmowanych przez Prezydenta Miasta Z. w kwestii dotyczącej ustalenia procedur realizowanych przez K.P. - Dyrektora Departamentu Rozwoju Miasta Z. i zarzucili w niej faworyzowanie przez pracowników Urzędu Miasta Z. powoda, który jako deweloper uzyskuje zezwolenia na budowę „blokowisk” oraz wycinkę zieleni pod ich budowę, a po nabyciu nieruchomości przy ul. [...] w Z. skorzystał z wcześniej przygotowanego i opracowanego planu zagospodarowania przestrzennego. W piśmie zasugerowali, że powód zamierza wyciąć las położony w centrum Z. i w tym miejscu postawić osiedle budynków (wysokich), nie bacząc na architekturę i dotychczasowe rekreacyjne przeznaczenie terenu. Pozwani podali też, że powód jest jedynym niezmiernie uprzywilejowanym deweloperem w Z. a oni protestując przeciwko inwestycji, zanotowali niewątpliwe aspekty tego uprzywilejowania, które mogą wyjaśniać nieformalne podstawy uzyskiwania przez powoda zezwoleń. Wynikają one z rzetelnych i bezspornych informacji, że: (a) L.J. jest mężem siostry Z.L., który był poprzednim Prezydentem Miasta Z. (aktualnie jest nieformalnym doradcą J.K.); (b) od momentu, gdy L.J. został szwagrem ówczesnego Prezydenta Miasta, zauważa się coraz silniejszą i bezkonkurencyjną ekspansję inwestycji L.J. na terenie Z.; otrzymuje pełne kredytowanie pod inwestycje wcześniej kupowanych terenów, które po tym kupnie zyskują status „budownictwo usługowe i mieszkalne”; (c) po objęciu urzędu Prezydenta Miasta Z. przez J.K. utworzony został Departament Rozwoju Miasta (w miejsce ośmiu niezależnych wcześniej biur), którego dyrektorem została K.P., wcześniej Kierownik Biura Administracji Budowlanej; K.P. studiowała na jednym roku z L.J., z którego rodziną do dzisiaj utrzymuje ściśle towarzyskie kontakty; (d) kierownikiem Biura Administracji Budowlanej w miejsce K.P. została J.M.; J.M. jest kuzynką K.P. i formalnie jej podlega (...).

Tożsamej treści skargę pozwani wnieśli do Wojewody [...], który po jej rozpoznaniu w piśmie z 9 stycznia 2017 r. uznał ją za niezasadną.

5 grudnia 2016 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji przekazał do Departamentu Organizacyjnego Biura Rady Miasta Z. skargę pozwanych na nienależyte wykonywanie zadań i obowiązków przez Prezydenta Miasta Z. oraz podległych mu pracowników.

Pismami z 11 i 19 stycznia 2017 r. pełnomocnik powoda zwrócił się do pozwanych o zaniechanie dalszych naruszeń dóbr osobistych powoda, a także prowadzonego przez niego przedsiębiorstwa.

24 stycznia 2017 r. na [...] sesji Rady Miasta Z. rozpatrywano skargę złożoną przez pozwanych na działalność Prezydenta Miasta Z.

20 marca 2017 r. K.M. złożyła kolejną skargą za pośrednictwem Prezydenta Miasta Z. do Kierownika Biura Administracji Budowlanej na zaniechanie dopełnienia obowiązków przez J.M., jako kierownika biura na odmowę sporządzenia kserokopii dokumentów przedłożonych przez powoda w sprawie o pozwolenie na budowę.

Na skutek odwołań pozwanych i Prokuratora [...] w Z. Wojewoda [...] dwukrotnie uchylał decyzje Prezydenta Miasta Z. o zatwierdzeniu projektu budowlanego i udzieleniu spółce [...] pozwolenia na budowę budynku mieszkalnego wielorodzinnego z przynależnym zagospodarowaniem terenu - I etap przy ul. [...] w Z.. Ostatecznie decyzją z 13 lutego 2018 r. Prezydent Miasta Z. zatwierdził projekt budowlany i udzielił spółce [...] pozwolenia na budowę budynku przy ul. [...] w Z.. Tę decyzję Wojewoda [...] utrzymał w mocy.

Sąd Okręgowy przytoczył art. 24 § 1 k.c. i stwierdził, że ochrony dóbr osobistych można się domagać jedynie przed działaniem bezprawnym, a zatem sprzecznym z porządkiem prawnym lub zasadami współżycia społecznego. Do okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych należy: działanie w ramach porządku publicznego, wykonywanie prawa podmiotowego, zgoda pokrzywdzonego, działanie w obronie uzasadnionego interesu społecznego.

Pozwani w swoich działaniach dążyli do powstrzymania powoda od wybudowania, w niedalekim sąsiedztwie ich posesji budynku wielorodzinnego i mogli wykorzystywać wszelkie znane prawu środki do osiągnięcia tego celu, chociaż plany inwestycyjne powoda nie naruszały ich prywatności. Podejmowane przez pozwanych działania były jednak nadmierne i niejednokrotnie nieadekwatne do zaistniałej

sytuacji. Sąd Okręgowy ocenił jako bezprawne te czynności pozwanych, które polegały na rozpowszechnianiu nieprawdziwych informacji na temat powiązań rodzinnych oraz towarzyskich powoda jako prezesa spółki jawnej z pracownikami Urzędu Miasta w Z. w pismach kierowanych do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, do Ministra Sprawiedliwości i Wojewody [...]. Pozwani w pismach przypisywali powodowi nieuczciwe prowadzenie firmy, stanowczo utrzymywali, że przekazywane przez nich informacje są sprawdzone i rzetelne, tymczasem nie było prawdą, że osoby uczestniczące w procesie decyzyjnym są z powodem powiązane rodzinnie i towarzysko. Informacje przekazywane przez pozwanych godziły w wizerunek powoda jako uczciwego przedsiębiorcy.

Sąd Okręgowy dostrzegł, że do rozpowszechnienia informacji zawartych w pismach do organów administracji przyczynił się sam powód, gdy tłumaczył różnym osobom, że opisane przez pozwanych sytuacje nie miały miejsca. Gdyby nie to, niewiele osób wiedziałoby o zarzutach. Skargę wysłaną przez pozwanych do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, organ ten – zgodnie z art. 231 i art. 229 k.p.a. – musiał przekazać Radzie Miasta Z. Z tej przyczyny skarga została rozpoznana na sesji Rady Miasta Z., czemu pozwani nie mogli zapobiec. Skarga mailowo została przekazana radnym Rady Miasta Z.. Przebieg sesji wskazuje na to, że osoby, które nie otrzymały wcześniej informacji mailowej o treści skargi, w tym dziennikarze i odbiorcy transmisji, nie były w stanie zorientować się kogo i czego ona rzeczywiście dotyczy.

Budowanie wizerunku własnego jako przedsiębiorcy i firmy jest procesem wieloletnim i bardzo mozolnym. Wizerunek ten może być nadszarpnięty przez podawanie nieprawdziwych i niesprawdzonych informacji o sposobie działania przedsiębiorcy. Dlatego Sąd Okręgowy uznał, że pozwani powinni przesłać do samego powoda, Prezydenta Miasta Z. oraz Rady Miasta Z. pisma, w których przepraszą za rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji na jego temat. Sąd Okręgowy ocenił, że złożenie oświadczenia wobec członków Rady Miasta Z. i Prezydenta Miasta usunie skutki naruszenia dóbr osobistych powoda. To radni powinni bowiem dowiedzieć się, że informacje na temat powoda zawarte w piśmie pozwanych m.in. do Ministra Spraw Wewnętrznych były nieprawdziwe.

Sąd Okręgowy ograniczył liczbę podmiotów, do których pozwani powinni skierować żądane przez powoda oświadczenia. Do Ministrów Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych oraz do Prokuratora [...] w Z. kierowanych jest bowiem wiele skarg i żądań, wobec tego treść pisma pozwanych z listopada 2016 r. tym organom nie jest już znana. Celem wyroku, w którym sąd uwzględnia żądanie ochrony dóbr osobistych jest usunięcie skutków dokonanego naruszenia. W niniejszej sprawie istotne jest, żeby osoby, do których dotarły nieprawdziwe informacje na temat powoda i znające go, dowiedziały się, że informacje te nie były prawdziwe.

Wyrokiem z 7 listopada 2019 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w uwzględnieniu apelacji pozwanych od wyroku Sądu Okręgowego z 3 października 2018 r. zmienił ten wyrok i powództwo oddalił.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, lecz w części zakwestionował ocenę prawną sprawy przedstawioną przez ten Sąd. Dostrzegł, że Sąd Okręgowy nie dość jasno określił te dobra osobiste powoda, do naruszenia których miało doprowadzić działanie pozwanych i nie wyjaśnił, czy naruszenie dotyczyło dóbr osobistych powoda jako osoby fizycznej czy też spółki jawnej, w formie której powód prowadzi działalność gospodarczą. Wyjaśnił, że cześć jest dobrem osobistym powoda i obejmuje dwa aspekty: dobre imię (cześć zewnętrzna) oraz godność (cześć wewnętrzna). Naruszenie dobrego imienia polega z reguły na pomówieniu o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć osobę w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju wykonywanej działalności. Działania pozwanych nie naruszyły godności powoda. Formułując w pismach zarzuty, w których posądzali powoda o wykorzystanie relacji rodzinnych i towarzyskich z pracownikami [...] magistratu do osiągnięcia pozytywnych rozstrzygnięć administracyjnych i przyspieszania procedur administracyjnych, które to informacje były nieprawdziwe, pozwani naruszyli natomiast dobre imię powoda. Stawiane powodowi zarzuty mogły bowiem narazić go na utratę zaufania potrzebnego do prowadzonej działalności gospodarczej.

Składanie przez pozwanych skarg było wprowadzie formą wykorzystania przysługujących im praw, lecz zarówno ogólny wydzźwięk pism, jak i kategoryczne

stwierdzenia o „rzetelnych i bezspornych informacjach” dotyczących powiązań powoda i wykorzystania relacji rodzinnych i towarzyskich z pracownikami [...] magistratu do osiągnięcia pozytywnych rozstrzygnięć administracyjnych i przyspieszania procedur administracyjnych, które to informacje były nieprawdziwe, wskazują, że pozwani nie dążyli do weryfikacji informacji dotyczących powoda, lecz stanowczo przypisywali mu pewne cechy z zamiarem osiągnięcia korzystnego dla siebie rezultatu. Negatywne, kategoryczne przedstawienie powoda w powyższych pismach w sposób uwłaczający jego dobremu imieniu było bezprawne, gdyż wykraczało poza potrzebę wnoszonych skarg, jaką było wyjaśnienie nieprawidłowości działań urzędników [...] magistratu i miało na celu zdyskredytowanie powoda, po to, by wstrzymać inwestycję - budowę budynku wielokondygnacyjnego.

Przesądziwszy sam fakt naruszenia dobra osobistego powoda, Sąd Apelacyjny uznał żadaną przez powoda formę udzielenia mu ochrony prawnej za niespełniającą przesłanki „odpowiedniej treści” i „odpowiedniej formy”, z uwagi na nieadekwatność żądania w stosunku do doznanego przez powoda naruszenia dóbr osobistych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy z naruszeniem art. 24 § 1 k.c. przez błędne zastosowanie, nakazał pozwanym złożenie oświadczenia o treści i w formie nieadekwatnej do dokonanego naruszenia dóbr osobistych, które nie mogło doprowadzić do usunięcia skutków naruszenia. Sąd Apelacyjny uznał, że będąc związanym żądaniem pozwu, nie może zobowiązać pozwanego do złożenia oświadczenia odnoszącego się do innego naruszenia dóbr osobistych niż to, za które powód domagał się w pozwie przeproszenia. Powód wskazywał, że pozwani naruszyli jego dobro osobiste w postaci czci, dobrego imienia, renomy poprzez posądzenie go o wykorzystywanie rzekomych relacji rodzinnych i towarzyskich do osiągania pozytywnych rozstrzygnięć administracyjnych i przyspieszania procedur administracyjnych. Oświadczenie, którego złożenia domagał się powód i które zostało uwzględnione zaskarżonym wyrokiem, jest zbyt ogólnikowo sformułowane; nie określa ono jakie działania pozwanych obejmuje, które informacje podawane przez pozwanych były nieprawdziwe, zawiera sformułowanie o licznym znieważeniu powoda, co w ogóle nie miało miejsca. Nadto treść oświadczenia wskazuje na mnogość „pism i skarg”, w sytuacji gdy powód upatrywał naruszenia swoich dóbr

osobistych w treści pisma (skargi) kierowanego przez pozwanych do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego powód zarzucił, że zostało ono wydane z naruszeniem art. 321 § 1 k.p.c., przez przyjęcie, że forma i treść przeprosin uwzględniona przez Sąd Okręgowy wymagała istotnej modyfikacji, która nie byłaby możliwa bez wychodzenia ponad żądanie pozwu, podczas gdy charakter przeprosin, jego treść oraz krąg odbiorców nie wymagał dokonywania modyfikacji tego oświadczenia, a także przez przyjęcie, że treść przeprosin uwzględniona przez Sąd Okręgowy była zbyt ogólna i wymagała doprecyzowania, co zaś było niemożliwe bez naruszenia art. 321 § 1 k.p.c., podczas gdy sądowi służy niekwestionowane w judykaturze uprawnienie do daleko idących modyfikacji proponowanego oświadczenia, a uznawszy treść przeprosin za nieadekwatną, Sąd mógł ograniczyć ich treść, usuwając z niego pojedyncze zwroty, a nawet ograniczyć krąg odbiorców przeprosin wyłącznie do powoda.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Pozwani wnieśli o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Żądanie pozwu, o którym mowa w art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. to – w sprawie o świadczenie – wskazanie na zachowanie pozwanego (*dare, facere, non facere, pati*), o nakazaniu którego sąd ma orzec, jeżeli w świetle okoliczności faktycznych przytoczonych przez powoda i zweryfikowanych w toku postępowania zgodnie z jego twierdzeniami, uzna je za mające oparcie w normach prawa materialnego, według których należy ocenić stosunek prawny łączący strony. Żądanie z przywołaną w celu jego uzasadnienia podstawą faktyczną wyznacza granice przedmiotu procesu (treść roszczenia procesowego), a zarazem dopuszczalne ramy rozpoznania i rozstrzygnięcia sądu (art. 321 § 1 k.p.c.). W orzecznictwie ustalony jest już pogląd, że żądanie pozwu zgłoszone w każdej sprawie może podlegać wykładni zmierzającej do uwzględnienia rzeczywistej woli powoda, sąd nie może jednak zasądzać czegoś innego (*aliud*) ani więcej (*super*) niż wynika z żądania powoda (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 12 lipca 2022 r., II CSKP 447/22).

W sprawach o usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych formą ochrony prawnej udzielanej powodowi jest zwykle nakazanie pozwanemu, aby złożył oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie (art. 24 § 1 k.c.). W doktrynie i orzecznictwie zgodnie przyjmuje się, że treść i forma oświadczenia, o którym mowa w powołanym przepisie, a także sposób i miejsce jego opublikowania powinny być „odpowiednie”. W postanowieniu z 21 maja 2022 r., I CSK 499/22, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że oceniając „odpowiedniość” oświadczenia należy brać pod uwagę racjonalnie pojmowane kryterium celowości, gdyż ma ono realizować cel, jakim jest zapewnienie poszkodowanemu rzeczywistej i odpowiedniej satysfakcji, przy uwzględnieniu zakresu i sposobu naruszenia jego dóbr osobistych oraz proponowanych przez niego środków usunięcia skutków naruszenia. Art. 24 § 1 k.c. pozostawia ocenie sądu kwestię, czy żądana przez powoda treść i forma oświadczenia jest odpowiednia i celowa do usunięcia skutków naruszenia, co prowadzi do wniosku, że sąd może kształtować treść oświadczenia także przez uściślenie sformułowań (por. wyroki Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2007 r., I CSK 28/07, z 11 lutego 2011 r., I CSK 334/10). To także sąd ostatecznie decyduje o miejscu, liczbie i sposobie publikacji oświadczeń o przeproszeniu stosownie do okoliczności konkretnego przypadku, równoważąc interesy pokrzywdzonego oraz pozwanego.

W wyroku z 27 maja 2022 r. II CSKP 3/22, Sąd Najwyższy jednoznacznie i odwołaniem się do bogatego orzecznictwa z wcześniejszego okresu, stwierdził, że nie stanowi wyjścia ponad żądanie pozwu, w rozumieniu art. 321 § 1 k.p.c., taka ingerencja sądu w treść żądania, która precyzuje w wyroku nieprecyzyjnie bądź niewłaściwe pod względem jurydycznym określone żądanie, nie wychodząc poza podstawę faktyczną powództwa. Sąd może zatem zmodyfikować niewłaściwie sformułowane żądanie, nie naruszając jednak woli powoda, wyrażonej wprost lub dającej się wywieść z uzasadnienia pozwu. Sposób usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego powinien być dostosowany w każdym przypadku do konkretnych okoliczności. Sąd powinien w tym zakresie rozważyć z jednej strony interesy poszkodowanego, by zapewnić mu najszersze i najbardziej satysfakcjonujące zadośćuczynienie moralne, rzecz jasna adekwatne do naruszenia dóbr osobistych, a z drugiej strony interesy pozwanego, by z kolei nie doszło do zastosowania wobec

niego nadmiernej i nieusprawiedliwionej okolicznościami danego przypadku represji.

W niniejszej sprawie Sądy obu instancji przyjęły, że w ustalonych okolicznościach doszło do naruszenia dobra osobistego powoda, jakim jest dobre imię przez przypisywanie mu w korespondencji przesyłanej do różnych organów wykorzystywania powiązań rodzinnych i towarzyskich w celu uzyskania korzystnych rozstrzygnięć w postępowaniach administracyjnych, w których wydawane były decyzje pozwalające powodowi realizować plany inwestycyjne w spółce jawnej, którą kierował. Sąd Okręgowy ocenił, że pozwani tego rodzaju stwierdzenia i sugestie czynili w pismach kierowanych do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, do Ministra Sprawiedliwości i Wojewody [...], lecz za celowe uznał udzielenie powodowi ochrony wyłącznie w związku z konsekwencjami rozpoznania na forum Rady Miasta Z. skargi do Ministra Spraw Wewnętrznych zawierającej nieprawdziwe informacje o powodzie i jego działalności.

Powód, upatrujący naruszenia jego dóbr osobistych w licznych wystąpieniach pozwanych, kierowanych do różnych adresatów i mających różnych odbiorców, w rozbudowanym żądaniu pozwu określił treść i formę oświadczeń, które – w jego ocenie – prowadziłyby do usunięcia skutków naruszenia jego dobrego imienia. Jedno z oświadczeń, podlegające przesłaniu powodowi, Radzie Miasta Z. (zapewne członkom tego gremium za pośrednictwem przewodniczącego), Prezydentowi Miasta Z. oraz wymienionym przez powoda organom administracji miało w istocie ogólną formułę, gdyż powód odwoływał się w nim do działania pozwanych polegającego na przekazywaniu dotyczących go „nieprawdziwych informacji”, „licznych jego zniesławieniach i znieważeniach”, bez sprecyzowania ich natury. Podważenie w postępowaniu dowodowym tezy, że pozwani znieważali powoda powinno wiązać się wyłącznie z ilościową korektą oświadczenia, a mianowicie pominięciem tego słowa, zaś zniesławienia, o których w oświadczeniu wspomina powód, mogły podlegać sprecyzowaniu i to nie według uznania Sądu, lecz z odwołaniem się do żądania zgłoszonego w sprawie. Nie jest bowiem tak, że powód w ogóle nie zidentyfikował rodzaju tych informacji, które uważał za godzące w jego dobra osobiste, gdyż w części żądania dotyczącej publicznego oświadczenia oczekiwanego od pozwanych sprecyzował, iż rozgłaszane na jego temat nieprawdziwe informacje odnosiły się do „jego powiązań rodzinnych i towarzyskich z

pracownikami Urzędu Miasta w Z., a także wykonywania działalności gospodarczej w sposób sprzeczny z prawem”. Sąd Okręgowy zakwestionował potrzebę składania przez pozwanych publicznych oświadczeń mających prowadzić do usunięcia skutków naruszenia dóbr osobistych powoda, co powód ostatecznie zaakceptował, lecz tak ten Sąd, jak i Sąd Apelacyjny, za godzące w dobra osobiste powoda uznały nie co innego, jak formułowanie przez pozwanych zarzutów o rodzinnych i towarzyskich powiązaniach powoda z pracownikami Urzędu Miasta w Z. i wykonywanie działalności gospodarczej w sposób sprzeczny z prawem.

Ocena, że nie wszystkie działania pozwanych polegające na wnoszeniu pism oraz skarg dotyczących osoby powoda miały charakter bezprawny, lecz jedynie użycie w skardze do Ministra Spraw Wewnętrznych sformułowań godzących w dobre imię powoda, powinno wiązać się z doprecyzowaniem w oparciu o wyniki postępowania dowodowego, będące formą weryfikacji twierdzeń powoda, tego zdarzenia, w związku z zaistnieniem którego powód wnosił o ochronę.

O uwzględnieniu apelacji pozwanych od wyroku Sądu Okręgowego zadecydowała wyłączenie ocena, że uwzględnione żądanie nie spełnia wymagań określonych w art. 24 k.c. Jego skorygowanie Sąd Apelacyjny ocenił jako niedopuszczalne w świetle art. 321 § 1 k.p.c., uznając w tej sytuacji za bezprzedmiotową ocenę zasadności pozostałych podniesionych w apelacji pozwanych zarzutów w odniesieniu do wydanego przez Sąd Okręgowy rozstrzygnięcia. W tym stanie rzeczy ocena sprawy w szerszym zakresie niż przedstawiony wyżej wykraczałaby poza podstawę kasacyjną.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

[Ł.n]

[W.R.]